

Məktəbdən hüquqa yol

Layihə

Təhsil insan cəmiyyətində hüquqi
şüurun formallaşmasının və vətəndaş
mədəniyyətinin yüksələşməsinin əsas tə-
məlidir. Uşaqlıqdan başlayan öyrənme
prosesi yalnız akademik biliklərlə
zənginləşməye xidmət edir, ham da
onların hüquq və azadlıqlarını tanıma,
qıymatlandırma və qoruma bacarığını
formalasdır. Hüquq məarifləndirmə
yalnız müasir cəmiyyətin tələbi deyil,
eyni zamanda vətəndaşların öz hüquq-
larına sahib çıxməsi üçün vacib vasitə
dir. Məktəblər və universitetlər hüquq
sisteminin, vətəndaşların hüquqi mədə-
niyyətlərini və sosial məsuliyətini gənc
nəsillərə öyrətmək baxımından unikal
platforma roluunu oynayır.

Məktəblərdə hüquqi biliklərin erken yaş-
larda tədris edilməsi gəncərin hüquqlarını
və məsuliyətlərini düzgün qıymətləndirmə-
sine həm təhsil etməsi təmin edir. Bu isti-
qamətə təhsil proqramlarının tərkibdə dəqiqə-
le hazırlımlı, qanunvericili, hüquq tarix-
çısı, insan hüquqları və etik prinsiplər kimi
sahibləri ehət etməlidir. Hüquq savadlılıq
yalnız nezəri biliklər məhdudlaşmamalı,
praktik məşğələlər, simulyasiya oyunları, de-
batlar və real həyat nümunələri ilə destaklen-
məlidir, tələbələr və şagirdlər öyrəndikləri-
ni gündökdilər heydət tətbiq edə bilərlər.

Hüquqi biliklərin praktik tədrisi gəndər-
de məsuliyət hissini gücləndirir, onları yalnız
öz hüquqlarını qoruyan təyin, bacagaların
hüquqlarına hörmət edən vətəndaşlar kimi
yetiştirir. Məktəblərdə hüquq mədə-
niyyətin inkişafı gəncərin yalnız hüquqlarını
bilməsi ilə məhdudlaşmamalıdır, eyni zam-
anda onların sosial adətli oyunca, içti-
mai heydət istər və demokratik prinsiplər-
ər emel etmə bacarıqlarını da formallaşdırır.

Təhsilde insan hüquqlarının qorunması
ham də müslümlərin və valideyinərin rölu ilə
six bağlıdır. Müslümlər yalnız bılık öltürəc-
kimi çıxış etməməli, ham də etik davranış
modeli, hörmət və adət prinsiplərin yaşa-
dan nümunə olmalıdır. Müslümlərin gündü-
lük davranışları, tələbələrin münasibəti və
problemələr həll etmə üsulları onların hüquq
şüuruna bərabər təsir göstərir. Valideyinə-
rə isə ugurların hüquq və azadlıqların qoru-
maqla, onları məarifləndirmə prosesinə
cəlb etməkdə önəmi rol oynayır. Bu emek-
daşlıq ugurlarda ham hüquq şüurun yüksəl-
məsinə, ham də sosial davranışların forma-
laşmasına xidmət edir.

Hüquqi təhsil eyni zamanda gəncərin
tənqid döşünmə qabiliyətini inkişaf etdirir.
Onlar hüquq pozuntularını, adətətsiz davranış-
ları və sosial adətətsiz halları görüb qıymətləndirməyir, onları tənqid etməyi və hətta
müdafiə etməyi öyrənir. Bu bacarıqlar on-
ları yalnız öz hüquqlarının qorunmasına deyil,
ham də bacagalarının hüquqlarına hörmət et-
məsinə səbəb olur. Debat və simulyasiya oyu-
nuları vasitəsilə gəncələr sosial problemləri

analiz etməyi, qanun və etik prinsiplərə
əsaslanan qərar verməyi öyrənir. Məktəblərdə hüquq savadlılıq və vətəndaşlıq
təhsili bir-birini tamamlayırlar. Vətəndaşlıq təhsili
gəndər vətəndaşlıq və sosial məsuliyət həsi-
ni aslaşdırmaqla, demokratik prinsipləri
başa salmaqla onların hüquq şüurunu
gücləndirir. Hüquq savadlılıq və vətəndaşlıq
təhsili gəncələrin ham hüquqlarını qorunma-
sına, ham də cəmiyyətin qanunlarına əməl et-
məsinə imkan verir.

Mütəxəssislik bildirir ki, təhsildə hü-
quq və azadlıqların müdafiəsi yalnız formal
derslərde məhdudlaşmamalıdır. Ekstrakurik-
ulyalı fealiyyətlər, hüquq forumları, debat
yarışmaları, məktəb parlamentləri və ictimal
təsəbbübələr gəncərin hüquq davranışlarını
praktik olaraq sinaya bileyəcək etahlı platfor-
malar təqdim edir. Bu fealiyyətlər gəndərde
təsəbbübələr, məsuliyət və ictimal istər
həsi yaradır ki, bu da onların hüquq və siy-
asi mədəniyyətinin yüksələşməsinə xidmət
edir. Hüquq biliklərin məktəb, daxilişin
praktik olaraq tətbiq gəndərən sosial prob-
lem həll etmə bacarıqlarını attır və onları
ictimai haydət fərəvər və məsuliyətli vətə-
ndaşlar kimi yetişdirir.

Rəqəmsal təhsil resurslarının integrasiy-
ası da hüquqi biliklərin yayılmasına mühüm
rol oynayır. Onlayn platformalar, interaktiv
hüquq dərsləri, videomateriallar və elektron
kitablar tələbələrə hüquqları daha əlçatan
və interaktiv şəkildə öyrənmək imkanı verir.
Bu resurslar ham müslümlərin üçün əlavə
vasitə kimi çıxış edir, dərsləri daha məraqlı
və praktik edir. Hüquqi təhsil yalnız şəhər
məktəbləri ilə məhdudlaşmamalıdır. Region-
larda, kənd məktəblərində və xüsusi təhsil
məməsisişlərində da hüquq savadlılıq pro-
gramları tətbiq edilməli, barəbar mərkəzlər
tez məlumatlıdır. Bu isə cəmiyyətin hüquqi
mədəniyyətinin dəha geniş və davamlı şəkildə
formalaşmasına şərait yaradır.

Mütəxəssislik hesab edir ki, universi-
tetlərin hüquq fakültələri ilə yanğı, digər ix-
tisaslıarda da hüquq təhsilini təbliğini geniş-
ləndirməlidir. İqtisadiyyat, sosial elmlər,
mühəndislik kimi sahələrdə təhsil alan tele-

“

*Bu dərslərin məz-
muunu çox vaxt sadə
informativ bilgilərlə
məhdudlaşır*

bələr da hüquqi biliklərə yiylanərək gə-
ləcəkə öz sahələrdə etik qərarlar vərə və
qanun pozuntularının qarşısına əla billerər.
Hüquqi təhsil gəncələrin ham şəxsi, ham də
ictimai haydət düzgün davranış modelləri
formaladırmışına xidmət edir. Təhsilde in-
san hüquqlarının qorunmasına həm də cə-
miyyətin əməni inkişafına təsir göstərir.
Hüquq şur yüksək olan gəncələr dəha mə-
suliyətlə vətəndaşlar olur, ictimal adətət,
qanunvericiliyi və demokratik prinsiplərin
hörmət göstərir. Bu isə cəmiyyətin davamlı
inkişafını, sosial stabilliyti və insan hüquqları-
nın real müdafiəsinə tövsiyə edir.

Nəticədə, təhsil sistemi insan hüquqlarının
qorunması və hüquq-siyasi mədəniyyətin
yüksəldilməsi baxımında strateji əhə-
miyyətli dəyərdir. Məktəblər və universitetlər
hüquq bilikləri yalnız nozari olaraq tərtib-
əməli, eyni zamanda praktik və interaktiv və
sosial gəncələrin hüquqlarını dərk etməsi
və qorunmasını təmin etməlidirlər. Müslümlər,
valideyinər, dəvət və qeyri-dövlət təşkilatları
birləşdikdən sonra gəncələrin hüquq və siy-
asi şurunu yüksəltməli, onları məsuliyətli və
hüquqlarına sahib çıxan vətəndaşlar kimi
tətbiq edilməlidir. Təhsilde hüquq savadlılıq
ham də sosial davranış modellərinin forma-
laşmasına xidmət edir. Hüquqlarını bilen
gəncələr bacagalarının hüquqlarına hörmət

Azərbaycan Respublikasının
Medianın inkişafı Agentliyi

İnsan hüquq və azadlıqlarının
müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi,
siyasi mədəniyyətin səviyyəyəsinin
yüksəldilməsi

edir, ədalətsizliyə qarşı çıxır, ictimal fea-
liyyətlərdə iştirak edərək hem öz cəmiyyəti-
ni, hem də əməni hüquqi mühiti möhkəm-
ləndirir. Bu baxımdan, təhsil təyin bilik
ötürən institut deyil, hem də hüquqi mədə-
niyyət, sosial adət və vətəndaş müsəl-
liyətin formalaşdırıcı əsas mərkəzdir.

Gələcəyin vətəndaşları məktəbdən hüqu-
qı doğru yol alaraq hüquqi şüur ilə cə-
miyyətin möhkəm tərəmlən qoyur. Onların
hüquqi bilik və tacirubuya yiylənməsi, azad-
lıqların qoruma bacarığı və bacagalarının
hüquqlarına hörmət etməsi demokratik, əda-
letli və hüquq dövlət modellinin möhkəmən-
ləməsinə zəmin yaradır. Bu istiqamətdə atla-
laçqə har bir addım yalnız gəncələrin deyil,
bütün cəmiyyətin hüquqlarının qorunmasına
xidmət edəcək və sosial stabillik, demokra-
tiyə prinsiplərin inkişafı və hüquqi mədə-
niyyətin genişlənməsinə şərait yaradacaq.

■ Mövzu ilə bağlı təhsil eksperti Kam-
ran Əsədov da vurğulayıb ki, məktəblərdə
hüquq məarifləndirme məsələsi gəldikcə
daha aktuallaşır: "Məktəblərdə hüquqi bili-
klərin öyrəndilməsinə əsasən "Hayət bili-
lılı" fənnində bezi siniflərdə "Hüquq" pa-
raraqları fənnlərinə vərdir.

Bu dərslərin məzmuunu çox vaxt sadə
informativ bilgilərlə məhdudlaşır. Konsitüsuya-
nın əsas müddələri, əməni hüquq və vəzifələr
sədalarının sədaları. On böyük problem isə bu
məlumatların sağidlərinin həyətində praktik
istifadəyə cəvirlənməsidir. Bu baxımdan,
həsab edirəm, il növbədə, məktəblərdə
"Hüquq məarifləndirme və vətəndaş hüquqları"
adı ayrıca bir fən yaradılmalıdır və bu
fən ibtidai sinifləndən başlayaraq sistemli şə-
kildə təhsil olunmalıdır. İkinçi, hüquqi təhsil
yəlinə yalnız məlumat ötürmək deyil, si-
mulyasiya oyunları, debatlar, real məhkəmə
təcübürlər, hüquq məsələlər üzrə praktiki
tapşırıqlar vasitəsilə öyrənilməlidir. Üçüncü-
sü, müəllimlərin özüllərinin hüquqi savadlılıq
artrılmalıdır, onların təlim programlarına insan
hüquqları, əsərlərin hüquqları və müasir
hüquqlar, əsərlərin hüquqları və müasir
hüquq məsələlər daxil edilməlidir. Dördüncü-
sü, texnologiyaəsli hüquqi məarifləndir-
mən programları yaradılmalıdır ki, sağidlər öz
yaşalarını və maraqlarını uğurla şəkildə
hüquqi biliklərə yiylənsinlər. Müqayiseli
təhlili göstərir ki, hüquqi biliklərə sağidlər
üçün yaşılarından düzgün və praktik şəkildə
öötürülən əzizməddili dövrdə dəha demokratik,
hüquq hörmət edən və öz hüquqlarını
müdafiə etməyi bacaran bir cəmiyyətin
formalaşmasına şərab olacaq".

«Sevinc

Azərbaycan Respublikasının
Medianın inkişafı Agentliyinin
maliyyə destəyi əsasında hazırlanıb.